

Keleti Károly (1833–1892) hivatalszervező, statisztikai és közgazdasági tudományos munkásságának bemutatása

HORVÁTH BALÁZS

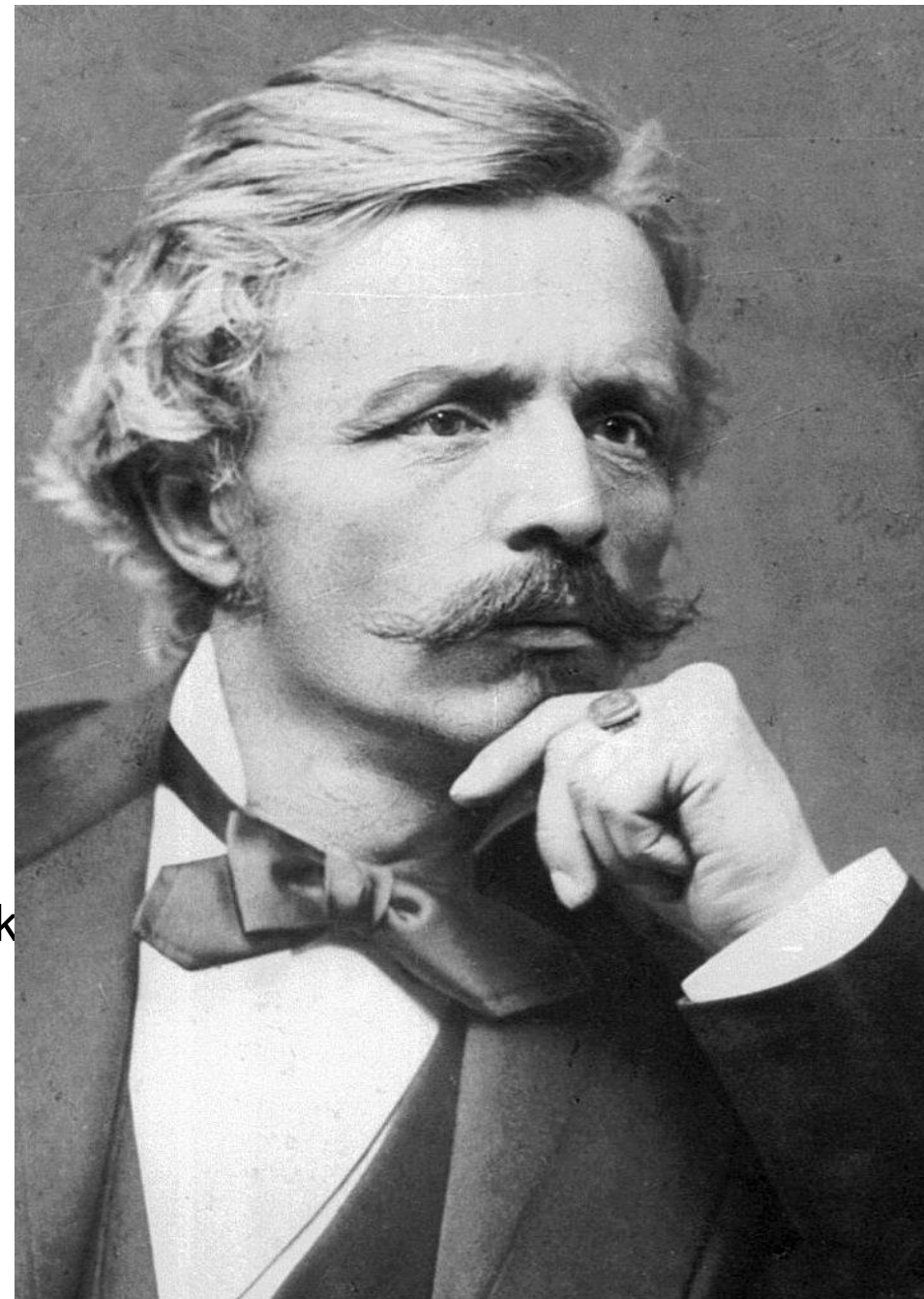
Főtitkár, Magyar Statisztikai Társaság

2026. február 3.

Keleti Károly (1833–1892)

- Édesapja Karl Klette (1793–1874) drezdai származású festőművész
- Édesanyja a pozsonyi származású Bayer Johanna
- 1833. júl. 18., Pozsony
- Iskolai tanulmányok Budán (budai egyetemi gimnázium)
- csatlakozott a honvédsereghez (tb. tűzmester, Erdély)
- 1849-től 1852 őszéig: alcsúti uradalom, gazdasági gyakornok majd pénzügyi tisztviselő
- magántanulóként fejezte be gimnáziumi tanulmányait
- Pozsonyi Jogakadémia elvégzése

Gimnáziumi bizonyítvány

TANODAI BIZONYÍTVÁNY.					
A N U L Ó			S O R O Z A T		
származása, szülő földje és helye	atyja, gyámja vagy gondnoka, és ennek címe 's laka.	Év és tanodai osztály, mellyben járt	vallástanból	magyar nyelvből	egyéb tanulmányokból
Magyar Pozson Pozson Vh.	Atyja Károly Főherceg Kái. dör rajzmes tere. Budán.	1848 Jan. év. ben február hó 20-ikig költ. Iskolai osztály ba szorgalma. Jan. jár, azóta pedig magán iskolában.	Isles.	1 ^o félévi Isles.	magán vizsgálatban. Isles
			Isles.	2 ^{ik} félévi Isles.	magán vizsgálatban. Isles.
			előmenetelt Jan. usított.		
Költ a budai k. fő Gymas. 1849 évi Szept. hó 19 ^{te}					
Vashegyi Alajos sk. Gymnasiumigazgató					
Richter Gymnasiai					

No. 59
1857

B e n g u i ß.

Herr Karl Klesse Offizial der Schreiber d. k. Kammer d. k. Hofkammer aus Budapest in Ungarn gebürtig, hat sich nach vollständiger Zurücklegung der Prüfungen der Verrechnungskunde an Stefan d. 15. November 1854 7. 1853 gütig bewilligen auszufertigen heute vor der unterzeichneten, von der k. k. Obersten - Rechnungs - Kontrols - Behörde im Einvernehmen mit dem Finanzministerium und dem Ministerium des Cultus und öffentlichen Unterrichts provisorisch eingefügten Commission der Prüfung aus der Verrechnungskunde unterzogen, und ist auf Grund der hierbei bewiesenen Kenntnisse als befähigt für den Comptabilitäts - und Cassedienst anerkannt worden.

In Urkunde dessen unsere eigenhändige Namensfertigung und das beigedruckte Siegel

Ofen am 28. July 1857

Dr. József V. Mészáros
Vorstand.

Prüfungs - Commissar.

Prüfungs - Commissar.

KÖZPONTI
STATISZTIKAI HIVATAL
LEVÉLTÁRA

Iskolai bizonyítvány.

Alfred Kádár 19 éves vallású,
született Budapest Magyarország
az 18. iskolai év Magyar
Gymnasium osztályába
és magyar bizonyítványt

Erkölcsei viselete
Figyelem
Szorgalma

Egyes tantárgyakban tanúsított előmenetele:

Vallás hitvallás
Latin nyelv előre
Görög nyelv előre
Magyar nyelv előre
Nemzet nyelv előre
Történet és földrajz előre
Betűszám előre
Természettudományok előre
Életmód előre
Írásbeli dolgozatok előre
Az elmulasztott leckeórák száma

Minek hitelek ezen bizonyítványt kiadtuk, és aláírtuk.

1857 Magyar Magyar
Magyar Magyar

Horváth Gyula Schinkhuber Moriz
Magyar Magyar
Magyar Magyar

KÖZPONTI
STATISZTIKAI HIVATAL
LEVÉLTÁRA

Dominus

Klute Carolus
oriundus *Sereno* in *Hungaria* soluto didactro
semestri secundo anni schol. 185⁸/₉
doctrinae *Statisticæ Imperii Austriaci*.

in quam in C.R. Academia juris *Seroniensi*
lectiones quinque per hebdomadem horas habitae sunt,
ex concessione *H. S. Vice Praesidis Locumt. ddt. 11. No-*
vembriis 1857. sub No 27780 edita
privatam operam navavit, et in examine publico, quod *esset*
in fine anni schol. 18⁵⁹/₆₀ lingua germanica
subivit, in classem *primam* relatus est.

Posonii die 29. Octobris 1859.

Johannes Pöndres S. k. d.
Director

Julianus Danajewski
S. k. d. - C. R. Professor p. o.

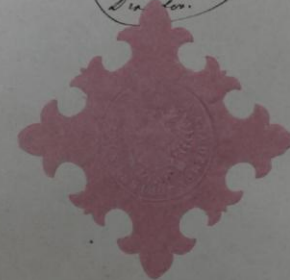

Dominus *Klute Carolus*
oriundus *Sereno* in *Hungaria* soluto didactro
semestri primo anni schol. 185⁸/₉
doctrinae *Oeconomicae politicae*,

in quam in C.R. Academia juris *Seroniensi*
lectiones decem per hebdomadem horas habitae sunt,
ex concessione *H. S. Vice Praesidis Locumt. ddt. 11. Novembriis*
1857. sub No 27780 edita
privatam operam navavit, et in examine publico, quod
in fine Semestris II^{ae} lingua germanica
subivit, in classem *primam* relatus est.
Posonii die 16. Julii 1859.

Johannes Pöndres S. k. d.
Director

Julianus Danajewski
S. k. d. - C. R. Professor p. o.

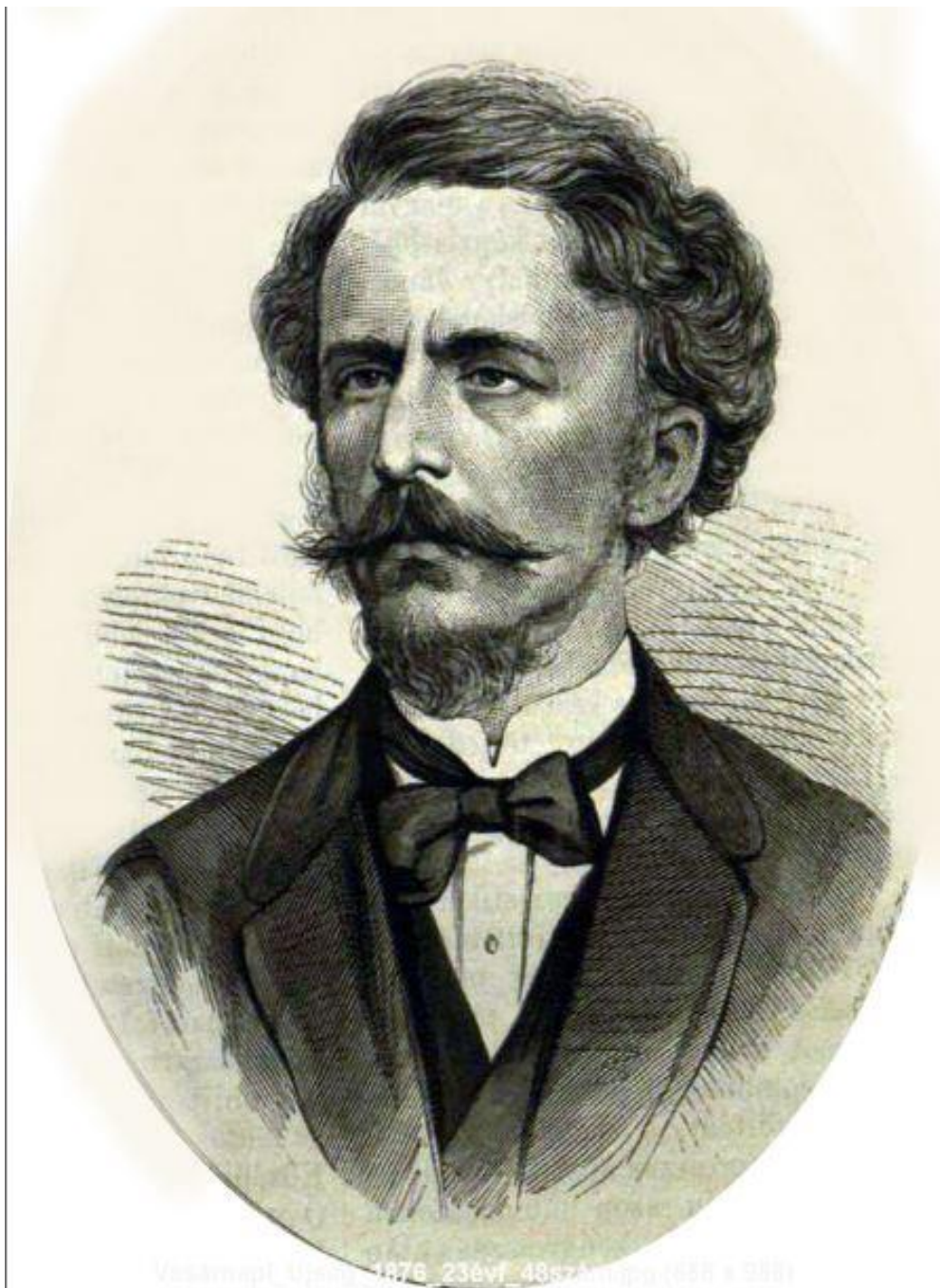
Az 1860-as évek eleje

- 1861: lemondott állásáról
- *„Minden segélyforrás nélkül maradván, először is, régi hajlamát követve, a művészi pályára kívánt lépni s ez irányban komoly tanulmányokat tett. De kísérleteit maga sem tartotta biztatóknak; egy nap könnyes szemmel összetörte festéklapját, s megfogadta, hogy soha többé nem nyúl ecsethez.”*
- gazdasági ismeretek → közgazdasági cikkek írása (Ország, Pesti Napló)
- kapcsolatépítés (testvére, Gusztáv jelentősége!)

A hivatalos statisztikai szolgálat előtt

- neves közgazdasági szakíró
- 1857: A politikai gazdaságtan kézikönyve (magyarul 1863)
- 1863: házasság (Greguss Lívia)
- 1863: Magyar Földhitelintézet
- 1864: MTA Statisztikai Bizottság meghívása
- 1865/66: Politikai Hetilap szerkesztése (Eötvös József)
- a politikai helyzet és a gazdaságpolitika naprakész figyelemmel kísérése
- 1867-től oktatói tevékenység a Pesti Kir. Tudományegyetemen
- 1868: MTA levelező tagság (A statistika hivatalos és tudományos művelése)

A magyarországi hivatalos statisztika megteremtése

- 1829: Statistisches Bureau (Bécs)
- 1829–1871: Tafeln zur Statistik der Österreichischen Monarchie
- 1850/51. és 1857. évi népszámlálások
- 1867. május 19.: OST megalakítása (első ülés: július 16.)
- 1867. március: Keleti emlékirata
- 1867. május 25.: Keleti Károly kinevezése
- 1868 ősz: Statisztikai tanfolyam, elsősorban a közigazgatásban dolgozóknak („*kedvencz foglalatossággá óhajtanám tenni közigazgatási tisztviselőinkre nézve a statistikát.*”)
- 1868: *Hivatalos statisztikai közlemények* (elemzés)
- 1869. december: Keleti újabb emlékirata
- 1869–1872: a *Statisztikai és Nemzetgazdasági Közlemények* szerkesztése
- 1872: *Magyar statisztikai évkönyv* (adatközlés)

A (hivatalos) statisztika helyzete Magyarországon az 1860-as, 1870-es években

- Tényezők, melyekkel Keletinek számolnia kell a korszakban:
- a statisztika általánosságban véve ismeretlen tudomány
- sokak által el nem fogadott tudomány (nem csak laikusok!)
- neoabszolutista korszak negatív hatásai
- független minisztériumi statisztikai tevékenység!
- Keleti tervei a hivatalos statisztikát illetően:
- megbízható, hiteles és részletes adatok gyűjtése
- a községi szint elérése (kb. 15 milliós lakosság, kb. 14 ezer település!)
- a lakosság hathatós támogatása, illetve annak megszerzése
- DE: („*oly statisztikai szervezet, mely végvonalba a községre támaszkodik, hazánkban is aligha lesz foganatosítható.*” Keleti. 1868)

Adatgyűjtések, adatgyűjtési rendszer – Keleti meglátásai

- első jelentős adatgyűjtés: 1869/70-es népszámlálás
- a népszámlálást a közigazgatás hathatós segítségével hajtja végre a szakosztály
- Keleti tervei (külföldi minták alapján!):
- városi statisztikai hivatalok megalakítása (Pest Városi Stat. Hiv., 1869)
- törvényhatósági statisztikai bizottságok megalakítása
- statisztikai kültag intézményének megteremtése
- éves főispáni jelentések beküldése
- statisztikai törvényjavaslat kidolgozása (már 1868 őszén felvetette → 1874. XXV. Törvénycikk az országos statisztika szervezéséről)
- További adatgyűjtések:
- iparstatisztika, áruforgalmi statisztika, nemzetiségi statisztika, mezőgazdasági statisztika (becslés)

1874. évi XXV. törvénycikk az országos statistika ügyének szervezéséről *

1. § A magyar korona országai közállapotának és évről-évre változó közérdekü viszonyainak nyilvántartása elrendeltetik.

2. § Az országos statistika vezetését, a statistikai adatoknak országos gyűjtését, földolgozását, összeállítását és közzétételét a központi statistikai hivatal eszközli, mely közvetlenül a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszternek van alárendelve.

Az egyes ministeriumok a körükbe tartozó statistikai anyagot szintén a statistikai hivatalnak adják át.

3. § A központi statistikai hivatal mellett, mint szakértő testület, az országos statistikai tanács áll, mely az egyes szakministeriumok képviselőiből, valamint a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter által kinevezett szakférfiakból alakul.

A tanács elnöke ezen miniszter, vagy helyettese.

4. § Ezen tanácscsal a központi statistikai hivatal útján megindítandó országos felvételek szervezete és mintái véleményadás végett mindenkor előre közlendők.

Ugyancsak a statistikai tanács előleges véleménye alá bocsáttatnak a szakministeriumok által saját céljaikra elrendelt új felvételek tervezetei is, kivéve, ha a közszolgálat érdeke halasztást nem tűr, mely esetben azok a tanácscsal utólag közlendők.

5. § A kormányközegek, egyházi, valamint polgári és katonai hatóságok kötelesek az 1-ső §-ban kitűzött célra szükséges adatokat megszerezni, és a maga útján a központi statistikai hivatalba beszolgáltatni.

Köz- és közérdekü célokkal foglalkozó magánintézetek, egyesületek és társulatok működésük köréből a fentebbi célra szükséges adatokat a statistikai hivatal felszólításra közvetlenül oda beküldeni tartoznak.

6. § A statistikai anyagnak hivatalos úton gyűjtése, szakszerű megbirálása s összeállítása végett minden törvényhatóság bizottsága által állandó statistikai bizottmány alakíttatik.

A statisztika- és a közgazdaságtudomány „egyesítése”

- Keleti szakmai és tudományos működésének központi eleme
- 1871: *Hazánk és népe a közgazdaság és társadalmi statistika szempontjából*
 - Az MTA nagydíjával kitüntetett munka
 - 1873-ban másodszor is kiadták
 - Az első, teljes egészében hazai szervezésű népszámlálás adatainak felhasználásával írta
 - Közgazdasági koncepciójának első, átfogó olvasata
 - Cél: Magyarország a jelenlegi állapotok alapján hogyan állítható növekedési pályára
- Közgazdasági koncepciójának tételei:
 - Ausztria és Magyarország politikai-gazdasági kapcsolata
 - A hazai iparfejlesztés
 - Iparoktatás és ipartámogatás
 - Keleti gazdasági expanzió
- 1875: MTA rendes tagság (Visszapillantás közgazdaságunk egy negyedszázadára)
- 1879: Magyarország közgazdasági és művelődési állapotai

Statisztikai hivatallá történő minősítés

Földművelésügyi és Kereskedelmi Miniszter

360/e, l. m. szám.

Magyarország valamennyi törvényhatóságának.

Az 1871. évi kötelezővé tett 1871. X. törvényekről a
hivatalos statisztikának elődjét a kereskedelemügyi minis-
terium egyik szakfelosztása által részelt rendelői
külön önálló statisztikai hivatalba ruházta.

Az e hivatal minősége későbbi, egyetértéssel megkötö-
dő, megfigyelési szabályokat a Felügyelőhatóságával
jóvá hagyatván az országos magyar kir. statisztikai hi-
vatal, mint olyan első lépést és megkezdte működését.

Ezért a törvényhatóságoktól érkező adatok, egyenlő

Keleti levele a törvényha- tóságokhoz

Országos m. k. statisztikai hivatal
 234
 stat.

Valamennyi törvényhatóságnak

É. földművelés - ipar és kereskedelmügyi
 m. k. miniszternek f. é. ³⁶⁰ sz. a. kelt leveléből ismeretül
 rellve a tisztelt körönség, hogy az 1871 X. törv. cikk, és O' Felvége,
 nek f. é. april hó 18. kelt legfelsőbb elhatározására folyván
 a hivatalos statisztika kecurói egy nyomon szervezett orszá-
 gos magyar királyi statisztikai hivatalra ruháztattak,
 mely hivatalnak főnökevé O' Felvége kegyelméből alól,
 nőtt neveztetett ki. —

Nemzetközi statisztikai kongresszusok

- 1853: Adolphe Quetelet (belga statisztikus), Brüsszel
- cél: a nemzeti statisztikai hivatalok tevékenységének módszertani összefogása, a nemzetközi összehasonlító statisztika megteremtése
- összesen 9 esemény 1853 és 1876 között
- 1869: Hága (Keleti és Hunfalvy János részvétele → 1869. évi emlékirat megírása!)
- nemzetközi összehasonlító statisztika megteremtése (24 ág; a szőlészet-borászat statisztikája Magyarország feladata)
- a nemzetközi módszertan hazai gyakorlatba történő átültetése
- 1872: Szentpétervár
- 1875: Szőlőszet. Első rész. Magyarország szőlőszeti statistikája. 1860–1873. (Szerk. Keleti K.)
- 1876: Budapest (az utolsó kongresszus) (Svájc és Chicago-val szemben)

180 szám.

BUDAPEST, 1876 JULIUS 14.

Magyarország úr,

A IX. nemzetközi statisztikai kongresszus előkészítő bizottsága örömmel értesült arról, hogy a **Dr. F. Akadémia Nagyszógodát** választotta meg képviselőjül azon nemzetközi gyűlékezethen, mely első tisztelte meg hozánkát azzal, hogy fővárosát válasz á előzése székelyeül.

A kongresszus ülésreiben és teendőiben való részvételre csak azon igazoltatvány jogosít, melyet, hacsak nevére szólóan, idecsatolnak megküldéséig együtt a Programm egyik füzetét, t. i. egy Avant-propos-t, mely némi tárgyzoklatáson kívül az előkezdött bizottság tisztelendőnek és tagjainak névsorát, a tárgyzaklati kérdéseket s a napi rendet is magában foglalja. A küvetkező füzetek azonnal meg fognak **Tárgyzaklatnak** küldetni, a mint a szöveg elhangyók.

Fogadja kérem **Magyarországot** királói tiszteletünk őszinte nyilatkozatát

A IX. nemzetközi statisztikai kongresszus előkészítő bizottsága.

3. legyságos Szanyi János unokája M. T.
 Akadémia felülvizsgálója és Kiszámlázó bizottság
 tagjának
 Budapest

Mitavāņu Polesi Karāly minis,
xoni vauaisos crank, mist all
mūsdienīgai klasiskai kongress
stokholmi biroņa člāņi,
sistēmēt.

„Kétszázöt Vt.!”

[illegible]

Mimulus aurantiacus,
crua van, *Silene maritima*
Buda. Rpt 1876 jún 17.

McKenzie, J. D.

alacety

Handwritten: *Handwritten*

Köszönöm a figyelmet!

HORVÁTH BALÁZS

főtitkár, Magyar Statisztikai Társaság

horvath.balazs8910@gmail.com

MTA

